

U poslednjem poglavlju *Čitanje naučne fantastike i (kao) etnografije i obrnuto* Ljiljana Gavrilović ukazuje na sličnosti između naučne fantastike i antropologije. Prema autorki, antropologija i naučna fantastika dele isti predmet proučavanja odnosno opisivanja – one se bave Drugima, odnosno nama i granicama onoga što smatramo da pripada nama. Gavrilovićeva naglašava da i antropološki tekstovi i naučnofantastična literatura govore o mogućem međukulturnom razumevanju, te da su ciljevi i antropologije i naučne fantastike stalna težnja za promenom sveta.

Eseji koji čine ovu studiju govore u prilog ideji da je polja proučavanja antropologije ne samo moguće već je i nepohodno proširiti i na oblasti koje su u prošlosti neretko bile zanemarivane i smatrane nevažnima. Zbog toga je značaj ove studije višestruk. U prvom redu to je njen pionirski karakter budući da problematika izmišljenih/ zamišljenih svetova nije (u dovoljnoj meri) obrađivana niti u stranoj niti u domaćoj etno-antropološkoj produkciji. Zatim, pružajući originalne uvide i smernice kako razmišljati o "izmišljenom", kao i zbog toga što predstavlja svojevrstni uvod u proučavanje naučne fantastike i fantastike, knjiga može biti veoma korisna za studente etnologije i antropologije. Uverena sam da oni studenti koji budu pročitali novu knjigu dr Ljiljane Gavrilović neće više na isti način posmatrati bilo koji popularno-kulturni proizvod (film, tv seriju, strip itd), već će o stvarima kojima se bave u svom slobodnom vremenu početi da razmišljaju kao o potencijalnim antropološkim terenima. Jasan i pitak stil pisanja čini ovu studiju dostupnom i široj čitalačkoj publici i time doprinosi popularizaciji antropologije u srpskom društvu.

Ana Banić Grubišić

Povodom knjige Vladimira Ribića, *Politička antropologija i moderni svetski sistem*. 2011. Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Etnološka biblioteka 54, str. 250.

Jedna od poruka koju nam svojom novom knjigom šalje Vladimir Ribić, jeste da analiza i objektivno razumevanje društvenih tendencija u savremenom svetu mora biti potkrepljeno iscrpnim sagledavanjem čitavog socio-ekonomskog, odnosno, političkog konteksta u kome društva žive. Ili, kako je pisao Erik Volf a prihvatio Ribić – nemoguće je razumeti savremeni svet bez praćenja rasta svetskog tržišta i kursa kapitalističkog razvoja. Odluke i delovanja političkih magnata i onih sitnijih i manje moćnih političkih jedinica i uređenje, koje su obično primorane da deluju u relativnom skladu sa njihovim odlukama kako bi opstale na sceni, već pet vekova su, kako Ribić objašnjava, rukovođene kapitalističkom ideologijom.

Ova knjiga po svojoj formi više nalikuje istorijskoj nego antropološkoj analizi, s obzirom da nije bazirana na "tipičnom" antropološkom istraživanju nekog društvenog fenomena. Međutim, ona je po svojoj suštini i više nego antropološka, jer pruža opsežan kontekst istorijskih prilika bez kojih je, kako je već navedeno, nemoguće uspešno sagledati bilo koju savremenu političku kulturu. Ribić, pri tom, posebno naglašava neophodnost ovakvog pristupa pri antropološkim (i drugim) razmatranjima jačanja političkih partikularizama, koji su počeli ubrzano da niču krajem 20. veka.

Knjiga sadrži informativnu i kritičku sintezu istorije stvaranja modernog kapitalističkog i hegemonističkog poretka u svetu, sažimajući na lepo osmišljen način

stavove nekih od najistaknutijih mislilaca na datu temu, a pre svega sociologa Immanuel Volerstina. Ribić, dakle, naraciju usmerava ka promociji jedne teorije koja u domaćoj antropologiji nije do sada ističana – Volerstinove teorije *modernog svetskog sistema*. Na taj način, autor "staje na stranu" jedne od dve dominantne verzije posmatranja političke realnosti u savremenoj antropologiji; drugi, možda i zastupljeniji pristup je tzv. antropologija globalizacije, čiji je najznačajniji zagovornik Arjun Appadurai.

Teorija svetskog sistema polazi od teze da od početka funkcionalne primene ideologije kapitalizma u politici i ekonomiji postoji određena ciklična kauzalnost u smenama faza kroz koje je ona prolazila, još od kraja 15. veka pa sve do danas. Ribić u svojoj knjizi pokazuje da se ta cikličnost ogleda u smeni interakcionih konstelacija globalnog kapitalizma, imperijalne hegemonije i nacionalizma, koji u stvari predstavljaju trojstvo koje čini kulturni idiom liberalne ideologije. Ili kraće rečeno, da se čitav (moderni svetski) sistem "vrti" oko borbe za imperijalnu prevlast na svetskoj pozornici moći. Ono što je, dakle, specifično u Ribićevoj interpretaciji ove teorije jeste da je on modifikovao osnovnu periodizaciju faza modernog svetskog sistema, tako što je rekonstruisao četiri njena osnovna ciklusa, i na taj način modifikovao Volerstinovu periodizaciju, pa i samu poziciju. Ribićeva periodizacija zasnovana je na tvrdnji da se ciklusi smenjuju tako da nakon perioda multilateralne imperijalne hegemonije, koju karakteriše državni intervencionizam u privredi, uvek dolazi period unilaterne imperijalne hegemonije u svetu, koju karakteriše, pak, ekonomska liberalizacija, tj. slabljenje uloge države u privredi (46).

Teorija modernog svetskog sistema je ozbiljan takmac onoj vrsti objašnjenja

porekla i prirode razvoja opšte savremene društvene realnosti, koju nudi teorija globalizacije. Jedna od najvažnijih razlika u objašnjenju savremenih procesa na koje se obično misli kada se kaže "globalizacija", leži u tome što se iz globalno-sistemske perspektive na globalizaciju ne gleda kao na neku novu etapu svetske istorije, već kao "na jednu fazu u cikličnom razvoju hegemonijske ekspanzije i kontrakcije" (34). Ovakva perspektiva proizilazi iz tog kapaciteta predviđanja koji u sebi nosi teorija modernog svetskog sistema, a koji crpi saznanja iz pokušaja pronalaženja neke vrste zakonitosti po kojima se odigrava moderna istorija. Najznačajnije predviđanje svetsko-sistemske teorije, koje je izneo sam Volerstin, jeste da je "posle pet stotina godina postojanja, svetski kapitalistički sistem prvi put u sistemskoj krizi" i da se "savremeni svetski sistem približava svom kraju i ulazi u doba tranzicije ka nekom novom istorijskom sistemu čije obrise ne znamo..." (215). I dok Volerstin u veoma entuzijastičnom i aktivističkom naboju u takvom prelomnom trenutku vidi jedinstvenu istorijsku situaciju za kreiranje nekog potpuno novog istorijskog sistema, Ribić sa malo manje ushićenja, ali vrlo samopouzdan tvrdi da nam se u stvari bliži početak Petog ciklusa istorije modernog svetskog sistema, koji će karakterisati multilateralna imperijalna hegemonija, dominacija državnog intervencionizma u privredi i jačanje nacionalnog integralizma. Sve one koji su zainteresovani za prirodu i proces Ribićeve argumentacije, savetujem da pročitaju ovu intelektualno izazovnu i informativnu knjigu. Naravno, čitanje ove knjige značajno bi bilo interesantnije kada bi mu prethodilo ili pak usledilo čitanje Volerstina. Za početak.

Ivana Gačanović